

Makitibi ki ndangi adi Ebirə je

Ta ki dɔ makitibi ti ki ndangi adi Ebirə je

Dəw ki ilə rone səl ləm ə tidə makitibi ki ndangi adi Ebirə je kin 6a, a oo kadi e makitibi ki dəw ndangi sɔbi dɔ dəw ə se dije madi al, nə to tə mbe Poy Ta ki Maji ki kilə kam be par. E ta kuwə ji-naa ki ta təl ta ta ti kin par ə ra kadi dəw gər-n təkɪ e makitibi ki ndangi kadi dəw ə se dije madi. NGA ningə, e makitibi ki dəw gər nje ndange al nim, dəw gər dije wa bangi ki dəw ndangi adi-de kin al nim tɔ. Ne kare 6a, to tə ne ki nje ndangi makitibi ka kin isi Itali ti ə ndangi be (13.24). Ningə ndangi adi njé kun go Kirisi ki rɔ je ki dangi dangi isi re dɔde ti. Rɔ je ka kin ra adi dije madi isi sangi kadi iyəi ta kun go Kirisi. E be ə, nje ndangi makitibi, ndangi adi-de, ilə-n dingəm mede ti kadi ai dɔ njade ti, ningə tɔji-de kadi gəri təkɪ Kirisi ki isi uni goe kin e ki bo dɔ dije pəti, ki dɔ ne je ti pəti.

Lo kilə ngirə makitibi ti wa 6əy 6a, nje ndangi makitibi əl təkɪ Luwə əji rone ki taga kadi dije gəri-e ki rəbi lə NGone Jəju Kirisi (1.1-3). To kadi dəw a gangi kəy kəm makitibi kin asi joo kare:

Kəy kəme ki dəsəy (1.4-10.18) ilə kagi dɔ ke ki bo ti lə Kirisi. Kirisi e ki bo dɔ njé kəl ta je ki ta Luwə ti par al (1.1-3), nə e ki bo dɔ malayka je ti nim (1.4-2.18), dɔ Moji əi ki Jojuwe ti nim (3.1-4.13). Kirisi e ki karne ba ə e Nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ngay me kun mindi ti ki sigi. Ningə e ki bo dɔ ki bo je ti lə njé kijə ne məsi kadi-kare je pəti ki me kun mindi ti

ki kəke (4.14-7.28). Məse ki ilə nja kare par ə təl-n ta ne pəti adi asi-naa kin, itə məsi je pəti ki njé kijə ne məsi kadi-kare je pəti iləi (8.1-10.18).

Kəy kəme ki kə joo (10.19-13.19) ilə dingəm me dije ti ki makitibi kin səbi dəde, kadi uwəi təgide ba me njiyə go Kirisi ti (10.19-39). Lo kin ti noq, j-ingə ta lə njé kadi-me je ki me kun mindi ti ki kəke, ki to kadi njé kadi-me je ki bone ndaji-de (11). NGa ningə nje ndangi makitibi dəji dije ki ndangi makitibi adi-de kadi adi kəmde e də Jəju Kirisi ti, kadi təti rə təkə Kirisi tətə-n be tə (12.1-11). Go nğan ta je madi ti, ki ndəji-naa (12.12-13.19), nje ndangi makitibi təl ta makitibi ləne ki njangi də nim, ki kuwə ji-naa nim (13.20-25).

Kadi tə dije ki a tidəi makitibi kin ingəi təgi me ne je ti ki ngə ki a tēē dəde ti, nje ndangi makitibi kin a də ta je ti ki kadi adi təgi par al, nə əl tə təkə kisi nje ndole go Kirisi dan dije ti ki gəri Kirisi al e ne ki ngə ngay. Nə re e be ka, səbi kadi njé kadi-me je goi Kirisi də kagi-dəsi ti, ə ai də njade ti, mai naji lie mbata kaji ki bitə ki nq ti ki to isi nginə dije ki njé təl rəde go ta ti lie kin.

Luwə əl ta dije ki takul NGonne

¹ Dəkagilo ti ki kəte, Luwə əl ta ki kaje je nja bay bay, taa ki rəbi je ki dangi dangi tə ki takul njé kəl ta je ki tae ti. ² Ningə ki ngəsine kin, dəkagilo ki dəbəy ti, Luwə əl-je ta ki takul NGonne. E ki takule ə Luwə ra-n dərə ki dənangi ki ne je pəti ki me ti, taa ade e bə ne je pəti tə. ³ Kunji ki əti bəl lə Luwə əji rəne ki taga rə NGone ti. Ningə titi-naa ki darə Bawne wa ay njay njay. Ki takul ta lie ki aw ki təgi, ra adi ne je toi lo tode ti me dənangi ti ne. Lokə ay dije njay də

majal je ti ləde ngata ningə, aw isi dɔ ji kɔ Luwə ti ki nje tɔgi ki əti bəl, me dɔrɔ ti☆. 4 Be ə, NGon Luwə e ki bo itə malayka je say. Taa Luwə ade tɔ ki e dɔde ti pəti tɔ.

NGon Luwə e dɔ malayka je ti

5 Malayka madi kare ki Luwə əl-e ta dan made je ti ə nə:

«I ə i ngonm,

M-təl bawi me ndɔ ti ki bɔne» goto.

Taa, ta ki ə nə:

«M-a mi bawe,

Ə e, a e ngonm» kin ka, tɛɛ ta-e ti ki rɔ malayka ti madi al ratata tɔ☆.

6 Nə dɔkagilo ti ki Luwə aw kadi ilə ngonne ki kare ba me dɔnangi ti ningə, əl ə nə:

«Kadi malayka je ləm pəti əsi məkəsɪde nangi nɔe ti.»

7 Luwə əl ta ki ɔji dɔ malayka je ə nə:

«Malayka je rai kilə adi-mi tə nəl je be,

Taa tə ndon por je be tɔ☆.»

8 Ningə ki ɔji dɔ ngonne, Luwə ə nə:

«I Luwə, a ɔ be ratata.

Nɛ ra ki dana e gəl kɔbe ki a ɔ-n be dɔ dije ti ləi.

9 I nje ndigi nɛ ra ki dana, ə nje mbati nɛ ra ki go ti al tɔ.

Be ə, i ki i Luwə, Luwə ləi, kɔti dan ngar madi je ti,

Ur yibi rənəl dɔi ti☆.»

10 Ningə təl əl bəy tɔ ə nə:

«E i Babe ə, lo kilə ngirə nɛ je ti, ɪra dɔnangi,

Ningə dɔrɔ e nɛ ra ji tɔ.

11 Nɛ je kin pəti a gotoi, nə i, a isi lo kisi ti ratata.

☆ 1:3 Pa je 110.1 ☆ 1:5 Pa je 2.7; 2 Samiyəl 7.14 ☆ 1:7 6-7: Dəterənom 32.43; Pa je 104.4 ☆ 1:9 8-9: Pa je 45.7-8

Dəra ki dənangi a ngisi tə kibi be.

¹² A dole-de təkı dəw a dolə-n tuwə kam be,
Oyo, a mbəli-de təkı dəw a mbəl-n kibi kam be.

Nə j, a mbəl al ratata.

Ningə a isi ki dəi taa, ki də bal je, ki də bal je✧.»

¹³ Malayka madi kare dan malayka je ti lie ki
Luwə əl-e ə nə:

«İre isi də ji kəm ti,

Biti kadi m-ilə njé bə je ləi gin təgi ti, goto.»

¹⁴ Ki oji də malayka je, əi ndil je ki njé ra kilə kadi
Luwə par. Luwə ilə-de mba kadi rai ki dije ki a aji-
de.

2

Adi ji kidi ta ki Luwə əl je al

¹ Be ə, maji kadi ne ndo je ki j-ingəi kin, adi ji rai
ji ndami al, re ji rai ji ndamii ə, j-a ndəmi rəbi. ² Ji
gər kadi ta ki ndo ki malayka je rəi əli kaje je e ta ki
rəjeti✧. Ningə dije pəti ki njé kal də ndu kin nim, njé
təl rəde go ti al nim, Luwə adi-de kində kəji ki səbi
kadi ingəi. ³ Təkı rəjeti, j-əi wa ka j-a nali kində kəji
lə Luwə kin al, re j-oi ta kaji ki əti bəl be kin tə ne
ki kare. Ta kaji kin, Bəbe Jəju wa ə ilə mbee dəsəy.
Ningə njé je ki ooi ta-e ti, rəi mai naje adi-je, təkı e
ta ki rəjeti. ⁴ Luwə wa ki dəne ma naji də ta kəl-de
ti kadi e ta ki rəjeti ki takul ne kəji je ki əti bəl nim,
ne ra je ki dəw asi ra al nim, ki mbəli je ki ra ki rəbi
je ki dangi dangi nim tə. Taa Luwə təji ne ki rangi
bəy, adi njé ma naji je ka kin, kadi-kare je ki dangi
dangi ki go NDile ti, ki go ndigi ti lie.

Jəju oi mbata lə dije ki dənangi ti ne pəti

✧ **1:12** 10-12: Pa je 102.26-28 ✧ **2:2** Knjk 7.53

⁵ J-isi j-əl ta dɔ kisi ki dɔ taa ti ki sigi ki a re. Ningə kisi ki dɔ taa ki sigi ka kin, e malayka je ə, Luwə a adi tɔgi dɔ ti al. ⁶ Makitibi lə Luwə ə nə:

«I Luwə, nda dəw e ri ə kadi to rɔi ki mbata lie be ə? Ə se, ngon dəw e ri ə kadi ində kəmi goe ti be ə?

⁷ Ra-e adi malayka je əi dɔe ti mbata ngon dəkagilo ki ndəy be,

Ningə ilə jɔgi piti ki kəsi-gon dɔe ti.

⁸ Ɔsi gone mba kadi ɔ be dɔ ne kində je ti pəti✧.»

Loki Luwə ilə ne je pəti gin tɔgi ti lə dəw, ne madi kare ki iyə taga goto. Ningə ki ngɔsine kin, j-o kadi ɔ be dɔ ne je ti pəti al bəy. ⁹ Nə j-o Jəju ki kəte, malayka je itəi-e ki mba dəkagilo ndəy, ki mba kadi ki takul me-maji lə Luwə, ki ade oy mbata lə dije pəti. Ningə e ki tadɔ kɔ ki koy ki Jəju ingə kin ə, Luwə ilə-n jɔgi piti ki kəsi-gon dɔe ti.

¹⁰ Təki rojeti, Luwə e nje ra ne je pəti, taa ne je pəti əi yəe je tɔ. Luwə təl Jəju dəw ki asi naa bərəre ti go rəbi kɔ je ki ingə, mba kadi dije ngay ki təli ngane je, indəi rɔde naa ti sie dɔ piti ti lie tɔ. Tadɔ Jəju e njé kər nɔde kaw səde kaji ti. ¹¹ Ningə Jəju ki nje təl dije ki kasi-naa bərəre ti dɔ majal je ti ləde, taa njé je ki təli-de ki kay njay ti ba pəti, Bawde e kare ba, adi e Luwə. Be ə, rɔ Jəju səl-e al kadi bər-de ngakone je.

¹² Jəju əl Luwə ə nə:

«Ma m-əl ta ki ɔji dɔi ngakom je,

Ta kəm kosi dije ti ləi,

M-a m-osi pa m-ilə-n tɔji dɔi ti✧.»

¹³ Ningə əl bəy:

«M-a m-adi mem Luwə ba pəti,

Bəy taa, m-a ne ki dije pəti ki Luwə adi-m-de,

Ki toi tə nganm je be[☆].»

¹⁴ Təki dije ka kin awi ki darə ki məsi ka kin ə, Jəju wa ka, təl rəne dəw ti ki rəjeti tə əi be tə. Ra be mba kadi ki takul koye, su ki aw ki təgi lə koy jine ti, təl ne ki kare. ¹⁵ Jəju oy mba kadi taa dije ilə-de taa tə. Dije ki dəkagilo kisi ki də taa ləde pəti, isi tə bəə je me bəl koy ti. ¹⁶ Təki rəjeti, Jəju re mba kadi ra ki malayka je al, nə re ki mba kadi ra ki dije ki gin koji ti lə *Abirakam. ¹⁷ E be ə, me ne je ti pəti, kadi to tə ngakone je be, mba kadi təl nje kijə ne məsi kadi-kare ləde ki bo ki nje ndigi dije ki əti bəl, taa ki nje ka də njane ti njururu də kilə ti ki Luwə ade tə. E ə, a bər majal lə dije nim, taa a ilə-de noji naa ti ki Luwə nim tə. ¹⁸ Oyo, Jəju wa ki dəne ingə ne na nim, ingə kə nim tə. Be ə, ngəsine kin, asi kadi a ra ki njé je ki ne na je teəi dəde ti.

3

Jəju e ki bo də Moji ti

¹ NGakom je ki njé kadi-me je, səi ki Luwə bar səsi, maji kadi uri kəmsi ki də Jəju ti. E ə, Luwə ilə sie adi-je, mba kadi e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo. E ki takule ə, j-adi-n me je, ə j-isi j-əl ta də ti taga ta kəm dije ti. ² Təki rəjeti, Luwə kəti Jəju mba kadi e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo. A də njane ti ki rə Luwə ti ki nje mbəte, kadi ra kilə kin, təki ndə ki *Moji a-n də njane ti me kilə je ti pəti ki ra me kəy ti lə Luwə kin be tə[☆]. ³ Təki rəjeti, Jəju asi ta piti ki itə yə Moji say təki ji gəri kadi nje kində kəy aw ki kəsi-gon itə kəy kin be. ⁴ Kəy ki aw ki nje kində ne al goto. NGA ningə nje ra ne je pəti e Luwə. ⁵ Moji a

☆ 2:13 Ejay 8.17 ☆ 3:2 Kor Isirayəl je 12.7

dɔ njane ti me kilə je ti pəti ki ndɔ ki ra me kəy ti lə Luwə. Nə ke ə e ngon nje kilə kare. Kilə lie e ki mba kadi əl dije ta ɔji dɔ nɛ je ki Luwə a əl me ndɔ ti ki lo ti ti. ⁶ Nə Kirisi a dɔ njane ti tə NGon lə Luwə, ki Luwə un-e inde dɔ kəy ti ləne. J-əi ə, j-əi kəy je lie, re j-uwəi tɔgi je ba, taa ji rai rənəl dɔ nɛ kində me dɔ ti ləje tɔ.

Kər kəɔ lə dije lə Luwə

⁷ Maji kadi uri mbisi oi dɔ ta ki NDil Luwə əl kin: «Dɔkagilo ki ɓone kin, re oi ndu Luwə ningə,

⁸ Oti kadi adi mesi ngə təkɪ ndɔ ki kasi je tɔi-mi rɔ kin be,

Dɔkagilo ti ki nai mi me dilə lo ti.

⁹ Oyo e dɔkagilo ti ki kasi je indəi kadide səm ə nai mi,

Go ɓal ti ki kuti sɔ ti ki m-ra nɛ je m-adi oi ki kəmde kin.

¹⁰ E be ə, wongi ra-m ngay ki gin koji kin,

Adi m-əl m-ə nə, mede nay ki lo ndəm ta rəbi ti.

Lo kadi gəri nɛ ki m-isi m-ngəm rɔde ti goto.

¹¹ Be ə, me wongi ti ləm, m-un-n mindim m-ə nə:

A uri me ɓe kər kəɔ ti ki m-isi m-ra ki mbata ləde kam al ratata[✧].»

¹² Be ə, ngakom je, maji kadi indəi kəm-kədi dɔ rɔsi ti, mba kadi dəw madi kare dansi ti aw ki me ki majal ə se me ngə ki kadi aw sie adi təl gidine adi Luwə ki nje kisi kəm ba al. ¹³ Təkɪ ɓone Luwə nay ki lo kəl səsi ta ti ɓəy kin, maji kadi iləi dingəm me na ti ki ndɔ je kare kare pəti, dɔkagilo ti ki isi oi dɔ ɓar lie ɓəy kin. Irai be mba kadi majal ədi dəw kare dansi ti adi təl nje me ngə al. ¹⁴ Təkɪ rɔjeti, je ki kində rɔ

✧ 3:11 7-11: Pa je 95.7-11

naa ti ki Jəju Kirisi. Nə ke ə, kadi-me ki ndo ki j-adi-e, ə ji təli njé kadi-me je kin, kadi j-uwəi ba bití ta tól ta ne je ti. ¹⁵ Makitibi lə Luwə ə nə:

«Dokagilo ti ki bone kin, re oi ndu Luwə ə,
Oti kadi adi mesi ngə təkí ndo ki kasi je taji-n rə dilə lo ti kin be.»

¹⁶ Se nə je ə, ooi ndu Luwə ə təli taji rə dilə lo ti wa? Əi njé je ki *Mojí or node ə tēē sədə me be ti ki Ejipi ti wa kin. ¹⁷ Ə se njé je ki ra tə ə, wongi ra Luwə sədə bal kuti sə wa? Wongi ra Luwə ki njé je ki rai majal ə ninde a do-naa ti ɓisiri dilə lo kin. ¹⁸ Ə se njé ki ra tə ə, Luwə ibi rəne kadi a uri be kər kəə ti al ratata wa? E njé ki mbati kadi təli rəde goe ti kin☆. ¹⁹ J-o kadi asi kur me be kər kəə ti lə Luwə al, tadə mbati kadi adi-e mede.

4

¹ Be ə, təkí dokagilo kun mindi kur me be kər kəə ti lə Luwə nay ɓəy kin ɓa, maji kadi j-indəi kəm-kədi do rəje ti mba kadi dəw madi kare njae nay gogi al.

² Tadə je ka, təkí iləi mbə Poy Ta ki Maji adi kaje je wa kin tə ə, iləi mbə kin adi je tə. Nə ke ə, Poy Ta ki Maji ki kaje je ooi kin, to tə ne ki kare rəde ti, mbata taai ki kadi-me al. ³ Ningə je ki j-adi me je, j-a j-asi kadi j-ur me be kər kəə ti kin, təkí makitibi lə Luwə əl-n ə nə:

«Me wongi ti ləm, m-ibi rəm m-ə nə:
A uri me be kər kəə ti ləm al ratata☆.»

NGa ningə, təkí rəjeti, Luwə tól ta kilə ləne mari nu lo kilə ngirə dənangi ti. ⁴ Təkí rəjeti, makitibi lə Luwə əl ta oji-n do ndo ki kə siri ə nə: «Luwə or kəə

☆ **3:18** 16-18: Kər Isirayəl je 14.1-35; Pa je 95.11 ☆ **4:3** Pa je 95.11

me ndo ti ki ko siri do kilə je ti pati ki ra✧.» ⁵ Makitibi la Luwə əl bəy ə nə: «A uri me be kor kəə ti ləm ki m-isi m-ra ki mbata ləde kin al ratata✧.»

⁶ Njé je ki iləi mbə Poy Ta ki Maji adi-de kəte, adi mede do ta ti ki Luwə əl-de al. Adi lo kadi a uri me be kor kəə ti la Luwə kin goto. Re to be ka, ta rəbi to tagira bəy kadi njé ki rangi a uri ti. ⁷ E be ə, Luwə ində do ndo ki rangi dana, bar-e ə nə: «NDo ki bone.» Luwə əl ta je kin bal ngay kəte go ta je ti ki kaje je mbati tae ti. Əl ta je ka kin ki ta *Dabidi, me makitibi pa je ti lie ki ndangi kəte ə nə:

«Bone kin ə, oi ndu Luwə ə,

Oti kadi adi mesi ngə,» təki m-əl-n səsi kəte.

⁸ Təki rəjeti, re Jojuwe or no *Isirayəl je aw səde me be kor kəə ti la Luwə ə, Luwə a əl ta la ndo kor kəə ki rangi gogi al ngata✧. ⁹ Be ə, ndo kor kəə ki rangi la dije la Luwə to noo bəy. A e ndo kor kəə ki titi-naa ki ndo ki ko siri ki Luwə or-n kəə kin be. ¹⁰ Tado daw ki ur lo kor kəə ti la Luwə ə, a or kəə do kilə ti ləne, təki Luwə or-n kəə do kilə ti ləne kin be to. ¹¹ Be ə, maji kadi j-indəi təgi do rəje ti mba kadi j-uri me be kor kəə ti kin. Adi j-indəi kəm-kədi do rəjeti mba kadi daw madi kare dan je ti təl nje mbati ta ki ta Luwə ti adi osi təki kaje je osi kəte kin be al ngata.

¹² Ta la Luwə e ta ki isi kəm, aw ki təgi ngay to. Tae ati itə kiyə kasigar ki ta kate e dam joo. Ta la Luwə a ur rəjeti maki maki. A aw ədi dan bəngirə je nu. Ningə ta rəje je ki rəti-naa, ki wuy dəje je ka aw ədi to. Kəji ta ra je ləje ki maji, ki ki majal ki mər ta je ki do bəngirə je ti ka, ta la Luwə tēē ki gine. ¹³ Ne kare ki mbə ne kində je ti la Luwə ki bəy do rəne ta kəme

✧ 4:4 Kilə ngirə ne je 2.2 ✧ 4:5 Pa je 95.7-8 ✧ 4:8 Dətərənom 31.7; Jojuwe 22.4

ti goto. Ne je pəti naji rəde ta kəme ti ay njay njay. Nینگə e nō Luwə ti tə ə nā nā a ər gin kilə rane je.

Jəju e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo

¹⁴ Adi j-uwəi kadi-me ləje ki j-əli ta dō ti nō dije ti taga kin ba, tado, təkı rəjeti, j-awi ki nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo, ki nje tōgi ki aw bitı tē lo kisi Luwə ti. Adi e Jəju Kirisi ki NGon lə Luwə. ¹⁵ Nje kijə ne məsi kadi-kare ləje ka kin, asi nakı kadi ingə kō səje dō tōgi kasi al je ti ləje. Təkı rəjeti, e wa ka, nai-e me ne je ti pəti tə je be tō. Nə ke ə, e osı me majal ti nja kare al. ¹⁶ Adi j-əti basi ki nō kimbər kōbe ti lə Luwə ki nje me-maji, ki me ki tı kati. Lo kin ti ə, Luwə a iyə-n go majal je ləje kō nim, taa me-maji lie ka a nay səje nim, mba kadi tə ra səje dəkagılo ti ki me je ge.

5

¹ Təkı rəjeti, njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo, kare kare pəti, Luwə ə mbəti-de dan dije ti. Nینگə Luwə ində-de mba kadi rai kilə ləne mbata maji lə dije ka kin. Kilə ləde e mba kadi adi kadi-kare nim, taa ijəi ne məsi kadi-kare adi Luwə mbata majal je lə dije ki rai nim tō. ² Nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo wa ki dəne ka, aw ki kasi al je ləne ngay tō. Be tō ə, a asi kadi gər ə ra ki dije ki njé ra ne ki majal ki go me ndigi ti ləde al, adi ndəmi ta rəbi. ³ E mba kasi al je lie ka kin ə, a ilə məsi kadi-kare adi Luwə mbata majal je ləne wa nim, taa ki mbata majal je lə dije nim tō. ⁴ Ra kilə kijə ne məsi kadi-kare e kəsi-gon, nə ke ə dəw a ində rəne ki dō rəne mba kingə-n kəsi-gon kin al. Dəw a ingə kəsi-gon kin ki takul bər

☆ 5:3 Ləbətiki 9.7

ki Luwə ɓar-e taa. Ne kin ə ra, dəkagilo ti ki ɓari-n *Arɔ.

⁵ E be ə, ya Kirisi ka to be tɔ. E e wa ə adi rone tɔɓa mba kadi n-təli-n nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki itə ndəge je al. Nə ingə ji Luwə ti ki əl-e ə nə:

«I ə, j ngonm,

flə ngire ɓone, mi m-təl Bawi.»

⁶ Me Makitibi ti lə Luwə, loki rangi ti, Luwə əl ɓəy ə nə:

«I nje kijə ne məsi kadi-kare ki a isi ratata,

Tə Məlsisədəki be[☆].»

⁷ Dəkagilo ti ki Jəju e dɔnangi ti ne ɓəy, əl ta ki Luwə ki rəbi je ki dangi dangi, taa əl sie ta ki go kare ki səl dɔ, ki ndune ki bo taa ki man nɔ kəmne ti, Luwə ki asi kadi taa-e ta koy ti[☆]. Ningə Luwə oo dɔ ndue mbata kilə ki ilə dɔne gin tɔge ti. ⁸ Təki rɔjeti, E NGon Luwə wa, nə ki go rəbi kɔ je ti kin pəti, ndo kadi təl rone go Luwə ti. ⁹ Loki Jəju təl ta kilə je pəti ki ra mba kadi ra ngata ningə, Jəju təl rəbi kaji ki a to ratata mbata dije pəti ki njé təl rɔde goe ti. ¹⁰ Təki rɔjeti, Luwə inde nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo tə Məlsisədəki be.

NDɔr mbi dɔ kijə go rəbi ki maji ti

¹¹ Ne je toi ngay kadi j-əl dɔ ta ti kin, nə ke ə, lo kadi j-ɔr mee kadi ay njay dəsi ti goto, tadɔ ngə səsi ngay kadi igəri me ne je kalangi. ¹² Təki rɔjeti, dəkagilo ki rai me ta ti lə Luwə kin e ngay nga, adi maji kadi itəli nje ndo dije ndu Luwə ngata. Nə biti ɓone ka, igei kadi dije ki rangi ə ndoi səsi ne ɔji dɔ ta lə Luwə ki indoi lo kilə ngire ti nu wa kin ɓəy. Igei mba tə ngan je ki kasi be ɓəy bi ne kuso lə ngatɔgi je

☆ 5:6 5-6: Pa je 2.7; 110.4

☆ 5:7 Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk

22.39-46

ki tōge to ti al. ¹³ Dəw ki nay ki lo kay mba kone ti e ngon ki kasi. Gər kəl ta dō ne ti ki rōjeti al. ¹⁴ NGata ningə, ne kuso ki tōge to ti e ki mbata ngatōgi je. Tadō ki go kilə je ti ki isi rai ki ndō je kare kare pəti me kisi ki dō ta ti ləde, asi kadi əri mbō ne ki maji ki ne majal naa ti.

6

¹ E be ə, maji kadi j-ai dō ne ndo ti ki ɔji dō ta lə Kirisi ki j-ingəi lo kilə ngirə kadi-me ti ləje nu kin par par al. Adi j-awi ki kəte kəte me ne ndo je ti lə dije ki tōgi gangi me kadi-me ti. Adi ji təli ji rəi dō ne ndo je ti ki lo kilə ngire ti nu, tə ra ne je ki majal ki a awi ki dəw koy ti, ə se kiyə ta kadi-me kə kin al, ² taa kadi ji təli ji rəi dō ne ndo je ti ki ɔji dō ra dəw batəm je ki dangi dangi, ə se kində ji dō dəw ti, ə se ki njé koy je lo koy ti, ə se ta ki gangi ki dōbəy ti kin al ngata tō. ³ J-a ji ndoi-naa ne lə dije ki tōgi gangi ngata, re Luwə adi-je ta rəbi.

⁴ Adi j-uni tə ne ndo, ta lə njé je ki təli osi me pa njiyəde ti ki kəte: kəmde e ki tēj ki takul kunji lə Luwə. Nai kadi-kare ki dōrə ti ooi nim, taa ingəi NDil ki ay njay nim tō. ⁵ NDigi Poy Ta ki Maji lə Luwə kadi e ta ki maji ngay, taa gəri ne ki ɔji dō tōgi je ki a rəi naa ti ki dəkagilo ki Luwə a ilə-n ngirə kōbe ki a re nim tō. ⁶ Nə re e be ka, təli osi me pa njiyəde ti ki majal ki kəte kin gogi. Ko dije ka kin, lo kadi dəw a təl re səde ki nja joo bəy kadi yəti pa njiyəde goto. Təki rōjeti, bəi NGon lə Luwə dō kagi-dəsi ti təkı rangi bəy. Ningə iləi rōsəl dōe ti ta kəm dije ti.

⁷ Adi j-uni ne ndo ki dō lo ndər ti, loki dənangi ay man ndi ki isi ədi ki dəkagilo je pəti, ə tēj ki kandi ki maji adi njé je ki ndəri ki mbata ləde tō ningə, tōji

ki taga kadi Luwə njangi dɔ lo ndər ka kin. ⁸ Nə re dɔnangi ibə tone je ki kon je yo ningə, e dɔnangi ki ndae goto. Luwə a ndɔle ə tɔl ta dɔnangi kin e kadi iləi por dɔe ti par.

⁹ NGakoje je ki njé ndigi je ləje, re j-əl ta kin be mindi ka, ji gər me je ti maji kadi səi, səi dɔ rəbi ki maji ti. Dɔ rəbi ki a tɛɛ səsi kaji ti. ¹⁰ Təki rɔjeti, Luwə e nje ra ne ki dana ki dɔkagilo je pəti. Adi mee a oy dɔ ne ki maji ti ki irai al. Irai ki njé kadi-me madi je, ningə isi ta ra ti ne bəy. Ne ra je ki maji ki isi rai kin tɔji kadi indigi Luwə. ¹¹ Nə ndigi ləje e mba kadi dəw ki ra dansi ti uwə tɔgine ba, ə nayi ki lo ra maji ti təki isi rai kin biti ndɔ ki dɔbəy ti. Ningə a ingəi ne je pəti ki indəi mesi dɔ ti. ¹² Ji ndigi kadi itəli njé dabi je al. Nə kadi indaji pa njiyə njé je ki adi mede Luwə ə awi ki kore me. Njé je kin ə, ingəi ne maji je ki Luwə un-n mindine kadi n-adi-de.

Nə kində me dɔ ti ki rɔjeti

¹³ Loki Luwə un mindine adi *Abirakam, dan go kun mindi ka kin ki kibi rɔ me tone ti wa. Təki rɔjeti, dəw ki rangi ki ite kadi ibi rone ki tɔe goto. ¹⁴ Luwə ə nə: «M-a m-jangi dɔi təki rɔjeti, ə m-a m-adi gin kai je bayi-naa✧.» ¹⁵ Abirakam ngəm go kun mindi lə Luwə ki kore me. Be ə, ingə-n ne ki Luwə un-n mindine ade. ¹⁶ Loki dije ibi rɔde ningə, ibi rɔde ki tɔ dəw ki boy itə-de. Kibi rɔ ka kin a tɔji kadi ta je ki n-əli əi ta je ki rɔjeti. Adi a ində gangi ta je ki tade asi-naa dɔ ti al. ¹⁷ Ningə Luwə ge tɔji njé je ki a ingəi ne maji je ki un-n mindine ka kin ki taga ay njay bəy, kadi ndu-kun je ləne a yəti al. Be ə, dan go kun mindi ləne ki kibi rɔ bəy. ¹⁸ Kun mindi əi ki kibi rɔ əi

✧ 6:14 Kilə ngirə ne je 22.16-17

ne je ki joo ki dəw a yəti-de al. Be ə me kun mīndi ti ə se me kibi rə je ti lə Luwə kin, a əi taje ki ngom al ratata, adi ta je kin ilə dingəm me je ti ngay, j-əi je ki j-iyəi ne je pəti mba kadi j-uwə ne kində me də ti, ki e ki kadi-je kin ba. ¹⁹ Ne kində me də ti kin ra adi kisi ki də taa ləje to tə kəy ki kində də mbal ti be. E ne ki dəw a badi də ti al nim, taa e ne ki ngə nim tə, ningə ində kibi gangi lo ki me kəy ti lə Luwə ki to dərə ti gangi, ə ur me lo ti ki ay njay njay itə made je. ²⁰ E lo kin ə, Jəju ur ti kəte noje ti tə nje tēē ta rəbi noje ti. Jəju təl nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki ratata tə Məlsisədəki be.

7

Məlsisədəki nje kijə ne məsi kadi-kare

¹ Məlsisədəki ka kin e ngar ki bə bo Salem ti, taa e nje kijə ne məsi kadi-kare lə Luwə ki e də ne je ti pəti tə. E ə ingə *Abirakam lo ki təl lo tətə rə ti ki tətə ngar je, ə njangi dəe tə. ² E ə, Abirakam ade ki kare me ne ki dəgi ti, me ne je ti pəti ki təl-n ta rə ti. Ki də kəte, kər me tə ki nə Məlsisədəki e «ngar ki nje ra ne ki dana». Bəy taa, Məlsisədəki e ngar ki bə bo Salem ti tə, kər me tə ka kin nə: «NGar ki nje lapiya✧.» ³ Makitibi lə Luwə əl ta lə baw Məlsisədəki ə se ta lə kəe al, nim taa əl ta lə gin kae je al nim tə. Bəy taa, əl ta də koje ti ə se də koye ti al ratata nim tə. Titi-naa ki NGon lə Luwə, ningə e nje kijə ne məsi kadi-kare ki a isi ki dəkagilo je pəti.

⁴ Igəri maji kadi Məlsisədəki e dəw ki ndae e ngay. Be ə, kaje Abirakam wa ka, ade ki kare me ki dəgi ti, me ne je ti pəti ki təl-n lo rə ti✧. ⁵ NGan *Isirayəl

✧ **7:2** 1-2: Kila ngirə ne je 14.17-20 ✧ **7:4** Knjk 2.29

je, ki go ndu-kun ti lə *Moji, e gu dɔde ti kadi adi ki kare me ki dɔgi ti me ne je ti pəti ki ingəi, dije ki əi gin koji ti lə *Ləbi ki əi njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki əi ngakode je wa, tado əi je ka, əi gin ka ti lə Abirakam tɔ. ⁶ Məlsisədəki e gin koji ti lə Ləbi al, nə Abirakam ade ne kare me ki dɔgi ti me ne je pəti ki ingə. Adi Məlsisədəki njangi dɔ Abirakam ki Luwə un mindine ade. ⁷ Ningə təkɔ rɔjeti, ngatɔgi ə a njangi dɔ ngon ki du. ⁸ Gin ka je lə Ləbi ki njé taa ki kare me ki dɔgi ti, me ne maji je ti ji ndəgi Isirayəl je ti, əi dije ki a oyi. Nə ki ɔji dɔ Məlsisədəki, Makitibi lə Luwə əl kadi e, isi kəm ba. ⁹ Ki dɔbəy ti, ta ki kadi j-əl ən: dɔkagilo ti ki Abirakam adi ki kare me ki dɔgi ti me ne kingəne je ti pəti kin, Ləbi ki gin kae je əi njé taa ki kare me ki dɔgi ti me ne je ti pəti kin ka, adi tɔ. ¹⁰ Təkɔ rɔjeti, dɔkagilo ti ki Məlsisədəki ingə-n Abirakam kin, oji Ləbi al bəy, nə ke ə, e məsi kane Abirakam ti ngata.

¹¹ Me ndu-kun ti lə ngan Isirayəl je, e dije ki gin koji ti lə Ləbi ə sɔbi kadi dije kəti-de tə njé kijə ne məsi kadi-kare je. Əi njé kijə ne məsi kadi-kare je tə *Aro be. Nə rəbi ra kilə kijə ne məsi kadi-kare ləde to asi-naa bərəre al. Re e be al ə, dəw a sangi nje kijə ne məsi kadi-kare ki rangi tə Məlsisədəki be bəy al ngata. ¹² NGa ningə, re rəbi ra kilə lə njé kijə ne məsi kadi-kare ki gin ka ti lə Ləbi yəti ningə, e go ti kadi ndu-kun ka yəti tɔ. ¹³ Ningə Bəbe ləje ki ta je kin ɔji dɔe, e gin ka ti lə Ləbi al, nə e gin ka ti ki rangi. Ningə gin ka ti kin, dəw madi ki ra kilə tə nje kijə ne məsi kadi-kare dɔ dingiri lo ti goto. ¹⁴ Dije pəti gəri kadi oji Bəbe ləje gin koji ti lə Juda. Ningə ki ɔji dɔ gin koji kin, Moji əl ta madi dɔ ti al, lokɔ əl ta ki ɔji dɔ

njé kijə ne məsi kadi-kare je.

Nje kijə ne məsi kadi-kare ki rangi ki titi-naa ki Məlsisədəki

¹⁵ NGəsine ne je toi ay njay nga. Nje kijə ne məsi kadi-kare ki rangi ki e gin koji ti lə *Ləbi al, ki to tə Məlsisədəki be re. ¹⁶ E təl nje kijə ne məsi kadi-kare ki go rəbi koji ki darə ti al, nə ki go təgi kisi ki də taa ti ki a to ratata. ¹⁷ Təki rəjeti, makitibi lə Luwə əl ə nə:

«I nje kijə ne məsi kadi-kare ki ratata,
Təki ndə ki Məlsisədəki isi-n be.»

¹⁸ Be ə, kun-ndu je ki kəte, e ki buji kə mbata təge goto, taa ndae ka goto tə. ¹⁹ *NDu-kun je lə *Mojj asi kadi rai adi dije asi-naa bərərə ta kəm Luwə ti al. NGA ningə ne kində me də ti ki maji təi ndu-kun je lə Mojj e ki kadi-je. Ningə ki takule j-asi kadi ji re ki rə Luwə ti. ²⁰ Ne ki rangi bəy, ne je kin pəti rai ne ki takul kibi rə lə Luwə. Nə ndəge je tēji njé kijə ne məsi kadi-kare ki kanji kun mindi lə Luwə. ²¹ Nə ki oji də Jəju, Luwə un mindine, loki əl ə nə:

«Mi Bəbe ma m-yəti ndum al,

M-un mindim m-ə nə:

I nje kijə ne məsi kadi-kare ki ratata.»

²² Be ə, ki rəbi kibi rə lə Luwə kin, ji tji meje kati kadi j-ingə kilə mindi ki sigi ki maji itə e ki kəte kin say ki takul Jəju.

²³ Ne ki rangi bəy, njé kijə ne məsi kadi-kare ki gin koji ti lə Ləbi bayi-naa. Nə ke ə, yo təl-de taa taa adi lo kadi rai kilə kijə ne məsi kadi-kare kin ratata goto. ²⁴ Nə Jəju e nje kisi ratata, ningə kilə kijə ne məsi kadi-kare lie a to ki nəne ti tə. ²⁵ E be ə, Jəju asi kadi kaji ki ratata dije ki njé re ki rə Luwə ti ki

takule. Təki rəjeti, e nje koy al adi a əl ta ki Luwə ki dəkagilo je pəti ki mbata ləde.

²⁶ Jəju e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki səbi kadi j-inge. E ay njay nim, ra ne ki majal nja kare al nim, taa Luwə ɔse ngərangi kadi njé ra majal je ti nim tɔ. Ningə, un-e inde adi isi ngərangi dərə ti nu, dɔ ne je ti pəti. ²⁷ Jəju to tə ndəgi njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo kam al, adi e ne ki ndae goto rəe ti kadi ijə ne məsi ki ndɔ je kare kare pəti ki mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləne wa nim, taa mba kadi iyə-n go majal je lə kosi dije pəti kɔ tɔ. Jəju ijə ne məsi kadi-kare nja kare ba par ə asi naki. Adi e kadi-kare darəe wa ki adi dɔ kagi-dəsi ti kin. ²⁸ Tado ndu-kun lə Moji ində jine dɔ dije ti madi ki kilə rade asi-naa al, tə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo. NGA ningə kun mindi lə Luwə ki re go ndu-kun ti, ində jine dɔ NGone ti tə nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo, e ki asi-naa bərəre ki nɔne ti.

8

Jəju e nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo

¹ Ta ki bo ki kadi j-əl dɔ ta ti kin ə to kin: J-aw ki nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo, ki isi me dərə ti, dɔ ji kɔ lo kisi kɔbe ti lə Luwə, ki tɔge e dɔ tɔgi je ti pəti[☆]. ² Isi ra kilə kijə ne məsi kadi-kare ki bo ləne me kəy ki ay njay ti, adi e me kəy kaw-naa ti ki rəjeti ki e dərə ti nu. E kəy ki Luwə wa ə ra bi e dije ə rai ki jide al.

³ *NJé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo, kare kare pəti, kilə ləde e mba kadi adi ne je Luwə nim, rəi ki kadi-kare məsi je nim tɔ. Be tɔ ə, e go rəbe ti kadi Jəju ka, aw ki ne kadi adi kadi-kare ti tɔ. ⁴ Təki rəjeti, re

☆ **8:1** Pa je 110.1

Jəju e dənangi ti ne ningə, a e nje kijə ne məsi kadi-kare al, tado njé kijə ne məsi kadi-kare je ki isi rai kilə kin ki go ndu-kun ti lə *Mojī, isi dənangi ti ne ə bəlme ngata. ⁵ Njé kijə ne məsi kadi-kare je ka kin, isi rai kilə me kəy kaw-naa ti. Nə kəy kin e ndil kəy ki rəjeti ki to dora ti. Təki rəjeti, loki Moji ilə ngirə kadi ra kəy kibi, Luwə əl-e ə nə: «Ur mbi maji o-n də ta ki m-a m-əli kam: maji kadi ira kəy kibi kin təki ndə ki m-əjii də mbal ti[☆].» ⁶ Nə ngəsiine, Jəju aw ki kilə ki ndae e ngay itə kilə lə njé kijə ne məsi kadi-kare je. Adi e ə, e nje ka mbə lo ti ki mbata kilə mindi ki maji, ki ngire e ki kində də kun mindi ti ki maji tə.

Luwə adi mindi ne mbata kilə mindi ki sigi

⁷ Təki rəjeti, re ne ki majal goto me kilə mindi ti ki kəte ə[☆], Luwə a re ki e ki rangi ki kə joo al. ⁸ Nə, Luwə kəl ki dije ləne mbata majal je ki rai, ə nə:

«Oi ndə je a rəi nqə,
Ki m-a m-ilə mindim kilə ki sigi,
Ki dije ki Isirayəl ti nim,
Ki dije ki Juda ti nim tə.

⁹ Kilə-mindi kin, a to tə kilə mindi,
Ki ndə ki m-ilə ki kade je,
NDə ki m-uwə-n jide,
MBa kadi m-təe-n səde dənangi Ejipi ti kin al.
Lo kadi ay də njade ti səm me kilə mindi ti kin goto.
Be ə, mi Bəbe, m-a m-təl gidim madide tə.

¹⁰ Bəbe ə nə:
Kilə-mindi ki m-a m-ilə
Ki dije ki Isirayəl ti go ndə je ti kin ə to kin:
M-a m-adi-de ne gər
MBa kadi gəri ndu-kun je ləm,

☆ 8:5 Təe ki taga 25.40 ☆ 8:7 Təe ki taga 24.3-8

M-a m-ndangi ndu-kun je ka kin dɔ ɓəngiræde ti.
 M-a mi Luwə læde,
 Ə a əi dije ləm tɔ.

¹¹ Dəw madi kare ki a aw
 NDoo dəw ki me ɓe ti ləne,
 Ə se ngokone kadi gər-m goto,
 Tado dije pəti,
 Hə ngire dɔ dije ki tɔgi ti biti tɛɛ-n dɔ ngan je ki du ti,
 A gəri mi.

¹² M-a m-iyə go ra go ti al je læde kɔ,
 Mem a oy dɔ majal je ti læde ratata[✧].»

¹³ Loki Luwə əl ta dɔ kilə mindi ki sigi ti ningə, e
 kin əji kadi təl e ki kəte tə ne ki kəke ti. Ningə j-əi
 pəti ji gəri kadi re ne to kəki ningə nay ngay al kadi
 a goto.

9

Rəbi kəsi məkəsi nangi nɔ Luwə ti ki kəte

¹ Kilə-mindi ki kəte ka, aw ki ndu-kun je ki tɔji dije
 go rəbi kəsi məkəsi nangi nɔ Luwə ti, ə se aw ki lo
 kaw-naa ki dɔnangi ti ne tɔ. ² Kəy kibi ki gangi mee
 joo e ki ra. Me kəy ti ki dɔsəy, ki ɓari-e lo ki ay njay,
 lo kində lambi ki bajie e siri isi me ti. Taa tabilə ki
 mapa kadi-kare ki dije adi Luwə e dɔ ti, isi ti nɔɔ tɔ.
³ Ningə kəy ki kɔ joo ki kibi gangi lo e ta ti, e lo ki
 ɓari-e lo ki ay njay itə ndəgi lo je. ⁴ Lo kin ti ə dingiri
 lo ki ra ki ɔr e ti. Ningə dɔ dingiri ti ka kin ə, yibi ki
 ɓayɛ əti mɓi e ki kilə por dɔ ti. Me lo ti ki kɔ joo ti
 ka kin tɔ ə, sanduki kilə mindi ki gide e ki ra ki ɔr
 e ti. Me sanduki ti ka kin ə, ku madi ki man rosi
 mee e səm ti. Ku ka kin gide e ki ra ki ɔr tɔ. Ɓəy
 taa, me sanduki ti ka kin ka, kagi təsi lə Arɔ ki ibə

✧ 8:12 Jərəmi 31.31-34

mbine e me ti tɔ. Bəy taa, me sanduki ti wa ki kare kin ə, mbal je ki ndangi ta je ki ɔji dɔ kilə mindi ti e me ti tɔ. ⁵ Dɔ sanduki ti ka kin ə, tɔli kagi je joo ki toi tə *Malayka je ki ɓari-de nə serube je, ki awi ki kɔsi-gon ngay indəi-de dɔ ti. Malayka je ka kin naji bagide dɔ lo kadi-kare məsi ti ki ɔji go kiyə go majal je lə dije kɔ. Nə ke ə, e dɔkagilo ki kadi dəw ɔr-n gin ta je kin pəti al ɓəy.

⁶ Kəy kibi ka kin e ki gangi lo joo. *NJé kijə nɛ məsi kadi-kare je uri me kəy ti ki dɔsəy ki ndɔ je kare kare pəti mba ra kilə ləde☆. ⁷ Nə me kəy ti ki kɔ joo, nje kijə nɛ məsi kadi-kare ki bo ki karne ba par ə, a ur ti nja kare me ɓal ti kare. Lo kin ti ə a re ki məsi da mba kadi adi Luwə kadi-kare ti kadi iyə-n go majal je lə nje kijə nɛ məsi kare ki bo wa kin kɔ nim, taa yə ndəgi kosi dije ki rai ki go me ndigi ti ləde al nim tɔ☆. ⁸ NDil ki ay njay ndo-je ki takul nɛ je kin kadi dɔkagilo je pəti ki me kəy ki dɔsəy kin to ningə, ta rəbi kur me lo ti ki ay njay njay itə made je kin e ki tɛɛ al ɓəy. ⁹ Nɛ kɔji je kin əi ndil nɛ je ki dɔkagilo ti ki ɓone. Kɔr me nə: kadi-kare je ki nɛ məsi je ki j-isi j-adi Luwə kin asi kadi rai adi me dəw ki nje ra kilə kadi Luwə kin asi-naa bərərə al. ¹⁰ Təki rɔjeti, nɛ je kin əi ndu-kun je ki ɔji dɔ nɛ kuso ə se nɛ kəy ki kuji nɛ ra je ki ɔji dɔ kəy rɔ ki man par. Nɛ je kin əi kuji nɛ ra lə dije ki dɔnangi ti ne. NDade to ki mbata dɔkagilo ki ndəy be par, biti dɔkagilo ti ki Luwə a ində-n gin ndu-kun je ki sigi.

Kirisɪ adi rɔne kadi-kare ti

¹¹ Nə Kirisɪ re tə nje kijə nɛ məsi kadi-kare ki bo mba kadi adi-je nɛ maji je ki toi ne ngata. Kirisɪ ur

☆ 9:6 Kɔr Isirayəl je 18.2-6 ☆ 9:7 Ləbətiki 16.2-34

me kəy kibi ti ki bo ngay nim, asi-naa bərərə nim tō. E kəy kibi ki dije ə rai ki jide al nim, taa e kəy ki goto dōnangi ti ne nim tō. ¹² Kirisi ur me kəy ti ki ay njay njay itə made je ka kin nja kare ba par. Ur me kəy ti ka kin ki məsi bal biyə ə se ki məsi ngan mangi je al, nə ki məsine wa. E ki rəbi kin ə, Kirisi gangi-n dōje nja kare ba par ratata dō majal je ti. ¹³ Təki rōjeti, ki go ne jibəl be ti, dije a təli bal biyə je ki ngan mangi je, ə a sikəi məside je ki bu ngon kō mangi ki kilə por dō ti dō dije ti ki rai majal✧. Rai ne je kin be mba kadi dije ka kin təli ki kay njay gogi ki go ne jibəl be ti. ¹⁴ Re ne kin e ki rōjeti kadi məsi da je awi ki togi ningə, məsi Kirisi, toge a itə məsi da je say ngay bəy. Nə Kirisi wa un rone adi Luwə tə ne kadi-kare ki ay njay ki togi lə NDil ki nje kisi ratata. Məse ka kin a togi ngəmeje adi ay njay mba kadi ji ra ne je ki majal ki a aw səje koy ti al. NGata ningə, j-a j-asi kadi j-a ra kilə j-adi Luwə ki nje kisi kəm ba.

Kilə-mindi ki sigi me məsi ti

¹⁵ Be ə, Kirisi e nje ka mbo dije ti ki Luwə ki rəbi kilə mindi ki sigi. MBa kadi njé je ki Luwə bar-de ingəi ne nduwə ki a to ratata ki Luwə un-n mindine adi-de. Ne kin a ra ne, tadō Kirisi oy ningə məse taa dije ilə-de taa ta ne je ti ki majal ki isi rai ne dəkagilo ti ki əi gin togi ti lə kilə mindi ki kəte.

¹⁶ J-ingə kadi re dəw ra makitibi kilə mindi ki oji dō ləbi ne nduwə tone ti ningə, maji kadi dəwe ka kin a oy bəy taa, noje je a ləbi-naa ne nduwə. ¹⁷ Təki rōjeti, re dəw e ki dō ne taa bəy ba, nda makitibi kilə mindi ki oji dō ne nduwə goto. Loki dəwe ka kin oy ngata ningə ndae to. ¹⁸ Be tō ə, kilə mindi ki kəte

✧ **9:13** Ləbətiki 16.14-16; Kōr Isirayəl je 19.9-17

ka, lo kadi aw ki tōgi ra kilə kate goto nō məsi ti ki ay. ¹⁹ Loki *Mojī ar me ndu-kun je pəti tēki ndangi-n me makitibi je ti ki mi nō kosi *Isirayəl je ti pəti ningə, un məsi ngan mangi je ki məsi bal bati je ki pote-de ki man jine ti. Ningə un baji kagi madi ki ul njuki ki əti maji ngay ki bari-e nə ijopi. Baji kagi ka kin e ki bir gine ki kibi ki rai ki bəl bati je adi sol ləm ləm ə kər njir njir tō. Ningə kagi ka kin ə, ilə me məsi ti ba sikə dō makitibi je ti ki ndangi ndu-kun je me ti nim taa dō kosi dije ti nim tō. ²⁰ Dōkagilo sikə məsi ti, Moji ə nə: «E kin e məsi kilə mindi ki Luwə un ndune dō ti adi səsi, kadi itəli rəsi go ti✧.» ²¹ Be tō ə, sikə-n məsi ka kin dō kəy kibi ti ki dō nē ra kilə je ti pəti ki me ti tō. ²² Tēki rōjeti, ki go ndu-kun ti, nē je ngay a tēli ki kay njay ki takul məsi par. Ningə ki kanji məsi ki sikə, kiyə go majal je a goto tō.

Kun rə kadi lə Kirisi ar majal je kə

²³ Nē je ki titi-naa ki nē je ki rōjeti ki dōrə ti pəti sobi kadi e ki təl-de ki kay njay ti ki rəbi kin. Ningə ki oji dō nē je ki rōjeti ki me dōrə ti wa ka, gei nē kadi-kare məsi ki maji itə məsi da je say. ²⁴ Tēki rōjeti, Kirisi ur me kəy kibi ti ki dije rai ki jide ki e ndil e ki rōjeti ki me dōrə ti kin al. Nə e aw me dōrə ti, oji rone ta kəm Luwə ti, isi əl sie ta ki mbata ləje. ²⁵ Jəju aw me dōrə ti mba kadi adi rone kadi-kare ti Luwə nja bay bay al. Nə nje kijə nē məsi kadi-kare ki bo ur me kəy ti ki ay njay itə made je ka kin ki bal je kare kare pəti, ki məsi da je. ²⁶ Re e be al ə, Kirisi a ingə kō nja bay bay lo kilə ngirə dōrə ki dōnangi ti nu. Nə tēki rōjeti, Kirisi re nja kare ba dōkagilo ki dōbəy ti, mba kadi bər majal kə, ki takul darəe ki un adi

✧ 9:20 19-20: Tēje ki taga 24.3-8

Luwə ne məsi ti. ²⁷ Ningə e ki kində də dana kəte, kadi dəw ki ra ra a oy nja kare par, ningə go koye ti, Luwə a gangi ta dəe ti. ²⁸ Be tə ə, Kirisi adi rəne nja kare ba par, mba kadi bər majal lə kosi dije. Ningə a əji rəne ki kə joo bəy, nə ke ə, e ki mba bər majal al ngata, nə ki mba kadi əji njé je ki isi nginəi ndə təl-e.

10

Kirisi adi rəne kadi-kare ti nja kare ba par

¹ *NDu-kun je lə *Moji əi ndil ne je ki rəjeti ki a rəi, bi əi darə ne je wa al. Be ə, lo kadi ayi dije ki isi rəi rə Luwə ti njay goto. Re ijəi ne məsi kadi-kare ki bal je kare kare pəti ka loe goto. ² Re e be al ə, njé je ki isi ijəi ne məsi kadi-kare adi Luwə kin, Luwə a iyə go majal je ləde kə pəti nja kare ba par. Lo kadi mede a ole də majal je ti ləde gogi bəy a goto. Ningə gin kijə ne məsi kadi-kare ka, a gangi tə. ³ Nə təkə rəjeti, ki rəbi kijə ne məsi wa kin ə, me dije ole-n də majal je ti ləde bal je kare kare pəti. ⁴ Tadə məsi ngan mangi je ki məsi bal biyə je asi kadi bər majal je kə al.

⁵ E be ə, loki Kirisi isi re me dənangi ti, əl Luwə ə nə:

«İge ne məsi al nim, kadi-kare al nim tə,
Nə ibə darəm.

⁶ İra rənəl də da je ti ki kilə por də ti də dingiri ti al nim,

Taa ne məsi mbata bər majal je ka nəl-i al nim tə.

⁷ Ningə m-əli m-ə nə:

Mi ne, m-re dənangi ti kadi m-ra ndigə ləi,
Təkə ndangi me makitibi ti ki kay njay əji-n dəm*.»

⁸ Ta ki dəsəy ki Kirisi əl ə to kin: «İge ne məsi al nim, kadi-kare al nim, da je ki kilə por də ti də

☆ 10:7 5-7: Pa je 40.7-9

d̄ingiri lo ti al n̄im, taa ne m̄əsi mbata b̄ər majal je al n̄im t̄o». NGa ke ə, ne m̄əsi je kin p̄əti, e ki rade ki go ta je ti ki e ki ndangi ki go ndu-kun ti. ⁹ Kirisi t̄əl əl b̄əy ə n̄ə: «O, m-re d̄onangi ti mba kadi m-ra go ndigi lai». Kirisi buji ne m̄əsi je ki k̄əte, ə un r̄one t̄ə ne m̄əsi ki sigi ind̄ə to ti. ¹⁰ J̄əju Kirisi ra ne ki Luwə ndigi. Be ə, adi r̄one kadi-kare ti, nja kare ba par, mba kadi taa-je il̄ə-je taa d̄ə majal ti.

¹¹ N̄ingə nj̄e kij̄ə ne m̄əsi kadi-kare je kare kare p̄əti, awi ki njade taa, nd̄ə je kare kare p̄əti mba ra kil̄ə l̄əde n̄ə Luwə ti. Adi kadi-kare ne m̄əsi ki kare wa kin ki d̄akagilo je p̄əti. N̄ə ne m̄əsi kin asi b̄ər majal je l̄ə dije al ratata[☆]. ¹² N̄ə Kirisi, adi r̄one kadi-kare ti nja kare ba par mbata b̄ər majal je, ə aw isi d̄ə ji k̄ə Luwə ti ki n̄one ti. ¹³ NḠəsi ne ki isi d̄ə ji k̄ə Luwə ti, isi nḡəm kadi Luwə il̄ə nj̄e b̄ə je lie gin njae ti t̄ə kimb̄ər kind̄ə nja be. ¹⁴ Be ə, ki kul ne m̄əsi ki kare wa kin, t̄əli-n dije ki ay-de d̄ə majal ti ki kasi-naa b̄ərərə ti ratata.

¹⁵ ND̄il ki ay njay ka ma naje ay njay t̄ə, n̄ingə ta ki d̄əsay ki əl ə to kin:

¹⁶ «B̄əbe ə n̄ə:

Kil̄ə-m̄indi ki ma m-il̄ə s̄əde,

Go nd̄ə je ti kin ə to kin:

M-a m-ind̄ə ndu-kun je l̄əm d̄ə b̄əngir̄əde ti,

M-a m-ndangi-de mede ti, me m̄ər ta je ti l̄əde.»

¹⁷ N̄ingə t̄əl əl b̄əy ə n̄ə:

«M-a m-adi mem ole d̄ə majal je ti l̄əde al n̄im, taa d̄ə kil̄ə rade je ti ki go r̄əbe ti al al n̄im t̄o[☆].» ¹⁸ NGa n̄ingə loki majal je e ki k̄iȳə go k̄ə, nda ne m̄əsi ki kadi d̄əw a ra b̄əy taa a b̄ər-n majal goto.

☆ **10:11** T̄eḡ ki taga 29.38 ☆ **10:17** J̄ər̄əmi 31.33-34

Ji rai basi ki rɔ Luwə ti

¹⁹ Be ə, ngakom je, ji gər kadi ta rəbi e ki tee noje ti kadi j-ur lo ki ay njay njay itə made je ki takul məsi Jəju Kirisi ki ay. ²⁰ Tee ta rəbi ki sigi ki a to ratata ki takul kibi gangi lo ki ində gangi, adi e darɔe wa ki adi ne məsi ti dɔ kagi-dəsi ti. ²¹ J-aw ki nje kijə ne məsi kadi-kare ki bo ki e ki kinde dɔ kəy ti lə Luwə. ²² Adi ji rai basi ki rɔ Luwə ti ki me ki rɔjeti, ki kadi-me, ki badi al, ki me ki ay ki uwə-je ki ta al, ki rɔ ki togi ki man ki ay njay. ²³ Adi j-ai dɔ ne kində me dɔ ti ki j-isi j-iləi mbɛ kin ngə, tadɔ ne je ki Luwə un mindine kadi n-a ra n-adi-je, a ra təkɪ rɔjeti. ²⁴ Adi j-indəi kəm je go-naa ti yo je ki ne je, ki go rəbi kilə dingəm me naa ti mba kadi ji ndigi-naa nim, ji rai ne je ki maji nim tɔ. ²⁵ Adi j-iyəi ta re lo kaw-naa je ti ləje təkɪ njé ki nɔ je isi rai be kin al. Nə adi j-iləi dingəm me naa ti yo je ki ne je, tadɔ təkɪ oy, ndɔ re lə Bəbe e basi.

²⁶ Ji gər ta ki rɔjeti ə bəlme. Ningə, go gər ta ki rɔjeti kin ə, ji ra majal ki go me ndigi ti ləje ə, kadi-kare məsi ki rangi ki a bər majal je ləje goto ngata. ²⁷ Ne kare ba ki nay ki mbata ləje, e ngəm ki rɔ dadi par par ta ki gangi lə Luwə ki por ki əti bəl ki a ɔ njé mbate je. ²⁸ Re dəw madi mbati kadi təl rone go ndu-kun je ti ki *Moji ndangi ə, a ingə yo ki kanji koo kəm-to-ndoo, re dije joo ə se mitə mai naji dɔ mbati təl rɔ go ndu-kun je ti lie kin. ²⁹ Təkɪ rɔjeti, dəw ki kidi NGon lə Luwə ə, a ingə kində kɔji ki ngə ngay bəy. Ne ki ra kin ɔji kadi ilə kɔji dɔ məsi kilə mindi ki taa-e ile taa dɔ majal ti kin al. Taji NDil ki ay njay ki ra-je adi ji gər me-maji lə Luwə. ³⁰ Təkɪ rɔjeti, ji gər Luwə ki ə nə:

«Mi ə, mi nje dal bə nim, taa nje kadi ne dəw ki ra
ra ki go kilə rae ti nim təl!

«Taa ilə də ti bəy ə nə:

Bəbe a gangi ta də dije ti ləne✧.»

³¹ E ne ki əti bəl ngay kadi dəw osi me ta ki gangi
ti ki ngə lə Luwə ki nje koy al.

³² Adi mesi ole də ne ti ki ra ne kəte, dəkagilo ti ki
ingəi lo kunji lə Luwə. Kalangi ba go ti par ə, ingəi
kə ngay, nə ke ə uwəi təgisi ba ta rə ti ki bo kin. ³³ Njé
ki nə je dansi ti, dije taji-de je adi-de kə je ta kəm
kosi dije ti. Ningə njé ki nungi əi bəsi mba kadi osi
gin njé je ki isi ingəi ko kə je kin. ³⁴ Təki rəjeti, ingəi
kə ki njé je ki əi kəy dangay ti. Taa ndigi ki rənəl
mba kadi dije taai ne maji je ləsi də gu ti, tadə igəri
kadi awi ki ne je ki Luwə un mindine kadi n-a n-
adi səsi, ki ne je ki ndade itə ne maji je ləsi, taa a
toi ratata tə. ³⁵ Oti kadi iyəi ta kadi-me ləsi, tadə ki
go rəbi kadi-me kin, a ingəi ne kigə go ji ki bo ngay.
³⁶ Maji kadi inayi ki lo kuwə təgi ba ti, mba kadi irai
ne ki Luwə ndigi ə ingəi ne ki un-n mindine mba
kadi n-a ra.

³⁷ Təki rəjeti, makitibi lə Luwə əl ə nə:

«Me dəkagilo ki gəji ngay ti, nay ngay al nga,
Nje re a re təki rəjeti, a ər ndə aw-n kəte al.

³⁸ Ningə, Luwə ə nə, dəw ki nje ra ne ki dana ta
kəmne ti,

A isi ki dəne taa ki takul kadi-me.

Nə re təl gogi me majal ti ə, rəm a nəl-m sie al✧.»

³⁹ Nə je, je dan dije ti ki njé təl gogi ki mba tı ta
rəde al. Nə je mbə njé je ti ki adi mede, ə əi də rəbi
kaji ti kin.

✧ **10:30** Dətərənom 32.35 ✧ **10:38** Abakuki 2.3-4

11

Ta dɔ kadi-me ti lə kaje Isirayəl je

¹ Tadɔ kadi-me Luwə, e kaw ki badi al dɔ ne kində me dɔ ti, taa e tii me kati dɔ ne ki rɔjeti ki dəw oo ki kəmne al tɔ. ² E ki takul kadi-me ləde ə, ngatəgi je ki kəte, me Luwə nəl-e dɔde ti.

³ Ki takul kadi-me ə, ji gər-n kadi dɔrɔ ki dɔnangi ki ne je ki me ti, Luwə rade ki ta ki tane ti. Be ə, Luwə ra ne je ki j-o-de, ki takul ne je ki j-o-de al. ⁴ Ki takul kadi-me ə, Abəl adi-n kadi-kare Luwə. Kadi kare lie maji itə ya Kay. Ki takul kadi-me lə Abəl ə, Luwə ndigi-n kadi-kare je lie, ə ma naji lie kadi e dəw ki nje ra ne ki dana. Təki rɔjeti Abəl oy wa, nə ki takul kadi-me lie, ne je ki ra isi əli-je ta biti ɓone✧.

⁵ Ki takul kadi-me ə Luwə un-n Enoki ki rɔne ti ki kanji kadi oy. Lo kadi dəw inge goto, tadɔ Luwə un-e aw sie rɔne ti dɔrɔ ti nu. Makitibi lə Luwə ə nɔ: «Kəte ɓəy taa kadi Luwə un-e aw sie dɔrɔ ti, Enoki nəl Luwə✧.» ⁶ Dəw ki a nəl Luwə ki kanji kadi-me goto. Ningə dəw ki isi re ɓasi ki rɔ Luwə ti, kadi gər mene ti maji təki Luwə isi nɔ təki rɔjeti nim, taa isi igə go ji njé je ki isi sangi-e nim tɔ.

⁷ Ki takul kadi-me lə Nuwe ə, Luwə ndɔr-n mbie dɔ ne je ti ki a rai ne, ki dije ooi ki kəmde al ɓəy. Nuwe mbati ta kɔji lə Luwə al, adi ra bato mba kadi aji-n rɔne nim, aji-n gin dije ki me kəy ti ləne nim. Ki go rəbi təl rɔ go ta ti lə Nuwe kin ə, ndəl re-n dɔ dije ti ki dɔnangi ti. Ningə ki takul kadi-me lie ə, Luwə tide-n dəw ti ki nje ra ne ki dana✧.

⁸ Ki takul kadi-me lə *Abirakam ə, loki Luwə ɓar-e ningə, ndigi tae ti. Abirakam ndigi ta ɓar ti lə Luwə

✧ **11:4** Kilə ngirə ne je 4.3-10 ✧ **11:5** Kilə ngirə ne je 5.24 ✧ **11:7** Kilə ngirə ne je 6.13-22

ə ɿ̃ taa osi dɔ̃ rəbĩ tĩ ə aw me ɓe tĩ kĩ gər nja kare al, kĩ un ndune kadĩ n-a n-ade nẽ nduwə tĩ. ⁹ Kĩ takul kadĩ-me ə, ɿ̃ aw isĩ-n tə ɓe dɔ̃nangĩ tĩ kĩ Luwə un ndune kadĩ n-a n-ade. Abirakam aw isĩ giñ kəỹ kibĩ tĩ naa tĩ kĩ *Isakĩ əĩ kĩ *Jakobĩ. Əĩ je ka, əĩ njé kingə nẽ nduwə wa kĩ kare kĩ Luwə un-n ndune adĩ Abirakam kiñ tɔ̃. ¹⁰ Abirakam ngəm kadĩ n-isĩ me ɓe bo tĩ kĩ ngire ngə majĩ, kĩ Luwə wa mər ta dɔ̃ rəbĩ ra-e tĩ kəte ɓəỹ taa, ində ɓe bo ka kiñ kĩ darəne wa tɔ̃.

¹¹ Kĩ takul kadĩ-me lə Sara kĩ e kujĩ dāne tɔ̃ ə, dɔ̃kagilo tĩ kĩ ɓigə yipĩ ə bəlme ka, Luwə ade tɔ̃gĩ ade ojĩ ngon, tadɔ̃ ɓadĩ al kadĩ Luwə a ra nẽ kĩ un-n mindine kadĩ na ra. ¹² E be ə, kĩ takul dəw kĩ kare wa kĩ ɓigə yipĩ adĩ ndəe nay ngay al dɔ̃nangĩ tĩ wa kiñ ə, giñ kojĩ kĩ bayĩ-naa tə mee je kĩ dɔ̃rə tĩ ə se yangira kĩ ta ba tĩ kĩ dum tidə kərde, tɛ̃ɛĩ tĩ.

¹³ Dĩje pətĩ kĩ adĩ mede Luwə ka kiñ oyĩ kĩ kanjĩ kadĩ ingəĩ nẽ majĩ je kĩ Luwə un-n ndune kadĩ n-a n-adĩ-de ka kiñ. Nə ke ə, ooĩ nẽ je kĩ ndɔ̃ kĩ a rai nẽ nim, rai rənəl dɔ̃ tĩ ngay nim tɔ̃. Ningə gərĩ majĩ kadĩ n-əĩ mba je kĩ njé njiyə mba dɔ̃nangĩ tĩ ne. ¹⁴ Njé ɓar rɔ̃de mba je kĩ njé njiyə mba je dɔ̃nangĩ tĩ kiñ, ɔ̃jĩ kĩ taga ay njay kadĩ isĩ sangĩ ɓe kĩ sɔ̃bĩ dɔ̃de təkɪ̃ rɔ̃jetĩ. ¹⁵ Girĩ ta dɔ̃ ɓe tĩ kĩ tɛ̃ɛĩ me tĩ kiñ al, tadɔ̃ re girĩ dɔ̃ tĩ ə, nẽ kĩ a ɔ̃gĩ-de kadĩ təlĩ awĩ me tĩ gogĩ goto. ¹⁶ Təkɪ̃ rɔ̃jetĩ, isĩ sangĩ ɓe kĩ sɔ̃bĩ dɔ̃de kĩ majĩ itə ɓe kĩ tɛ̃ɛĩ me tĩ, adĩ e ɓe kĩ dɔ̃rə tĩ. E be ə, rɔ̃ Luwə səl-e al kadĩ ɓarĩ-e Luwə ləde, bə ə, ində dɔ̃ ɓe bo madĩ dana kĩ mbata ləde.

¹⁷ Kĩ takul kadĩ-me lə Abirakam ə, Luwə ge kadĩ n-a n-oo nẽ kĩ Abirakam a ra, adĩ dəje kadĩ adĩ Isakĩ

☆ 11:9 8-9: Kilə ngirə nẽ je 12.1-5; 23.4; 35.12, 27

ne məsi ti. Be ə, Abirakam e bəsi kadi adi ngonne ki kare ba wa kin. Ne je kin rai ne go kun ti ki Luwə un-n mindine ade-n kin✧. ¹⁸ Təki rəjeti Luwə əl-e ə nə:

«E ki takul Isaki ə, a ingə-n gin koji ləi ki m-un mindim madi✧.»

¹⁹ Abirakam əl təki Luwə asi naki kadi a ndəl Isaki lo koy ti. E be ə, Luwə təl ki ngone ade, tə ne ki Isaki oy ə ndəl lo koy ti be.

²⁰ Ki takul kadi-me ə, Isaki tər-i-n ndune də Jakobi ti əi ki Esuwa oji də ji kiside ki lo ti ti. ²¹ Ki takul kadi-me ə, Jakobi, loki e bəsi kadi oy, tər ndune də ngan je ti lə Jisəpi kare kare pəti. Ində təgine də kagi təsi ti ləne, əsi-n məkəsine nangi nə Luwə ti. ²² Ki takul kadi-me ə, loki Jisəpi e bəsi kadi oy, əl ta də tēē ti ki ngan *Isirayəl je a tēēi dənangi Ejipi ti kə. Nینگə adi ngan Isirayəl je ndu je ki oji də singə ninne✧.

²³ Ki takul kadi-me lə nje koji *Moji je ə, bəyəi-e-n nay mitə go ndə koje ti. Nje koje je ooi kadi ngon ka kin kurə ngay. Be ə, bəli mbati ra go ndu-kun ti lə ngar al. ²⁴ Ki takul kadi-me lə Moji ə, loki təgi gangi nga nینگə, mbati kadi dije gəri-e tə ngon koji Parawo ki dəne. ²⁵ Moji oo maji ngay ta kəmne ti kadi n-ینگə kə naa ti ki dije lə Luwə, itə kadi n-isi me-maji ti dan majal ki ra ti, mbata ngon dəkagilo ki ndəy be. ²⁶ Moji oo kadi dije kidi-e tə Kirisi be, e ne ki ndae to ti ngay itə ne maji je ki Ejipi ti, tadə ur kəmne də ne kigə go ji je ti ki a ingə me ndə je ti ki a re. ²⁷ Ki takul kadi-me ə, Moji əti-n me bə ti ki Ejipi ti kə, ki kanji kadi bəl wongi lə ngar. Nینگə kəme e kəte də rəbi ti ləne tə ne ki oo Luwə ki dum koo ki

✧ **11:17** Kilə ngirə ne je 22.1-14 ✧ **11:18** Kilə ngirə ne je 21.12

✧ **11:22** Kilə ngirə ne je 50.24-25; Tēē ki taga 13.19

kəm kin, ki kəmne be. ²⁸ Ki takul kadi-me Luwə ə, Moji ində-n ndə ki a bari-e nə Paki, ə adi Isirayəl je sikəi məsi ta kəy je ti ləde, mba kadi malayka ki nje tuji ngan dər je ki Ejipi ti, tuji ngan dər je lə Isirayəl je al.

²⁹ Ki takul kadi-me lə Isirayəl je ə, gangi ba kasi tə dənangi ki tuti kurim be. Ba, loki dije ki Ejipi ti nai kadi n-irai tə Isirayəl je be ningə, man ba ka kin, tibi dəde pinim. ³⁰ Ki takul kadi-me lə Isirayəl je ə, loki njiyəi gugi də ndogi bər ki də be bo Jəriko ti ndə siri ningə, ndogi bər ka kin budi nangi mur mur. ³¹ Ki takul kadi-me ə, Rakabi ki e kaya dəne ingə yo təkijé kəsi ta Luwə ingəi kin, al, tadə uwə njé kində manji be je ki rəne ti maje.

³² Ningə ta ki kadi m-əl nay ngay bəy, nə dəkagilo asi-m al kadi m-əl kidi ta je ki əji də Jədiyə je, ki Baraki je, ki Jəpiti je, ki *Dabidi je, ki Samiyəl je, ki njé kəl ta ki ta Luwə ti je. ³³ Ki takul kadi ki dije kin adi mede Luwə ə, təti rə gin dije ki rangi je, gangi ta ki dana je, ingəi ne je ki Luwə un-n mindine adide je, taa adi bəl je təli da je ki təgide goto ti nim tə. ³⁴ Təli por je ki kəde əti bəl adi oyi bəm bəm nim, tēji ta koy ti lə kiyə kasigar ki dije gei təlii-de nim tə. Taa me təgi goto ti je ləde ki ngay, ingəi təgi ki al də maji. Dəkagilo rə je ti, təli gə rə je ki əti bəl, adi indəi ngədi nja njé rə je ti ki mba. ³⁵ Ki takul kadi ki dəne je madi adi mede Luwə kin ə, ingəi dije je ləde ki oyi ə ndəli.

Ningə njé ki nə je mbati kiyə tae, adi dije adi-de kə biti tēj-n koy dəde ti. Rai be mba kadi ingəi tēj lo koy ti ki dəbəy ti ki maji itə e ki taji-naa ti ne kin. ³⁶ Njé ki madi je təli ne kogi je, tindəi-de ki ndəy je. Təi njé ki nungi ki kulə gindi, ə buki-de kəy dangay

ti. ³⁷ Tɪlɛi-de ki gaji mbal je tɔli-de je, tɪjɛi-de ki si gangi-de dana joo je, tɔli-de ki kiyə kasigar je. Njé ki nɔ je ilɛi lo ta gəngi gəngi, ningə kibɪ kɔde je e ngirə biyə je ə se ngirə bati je. Nɛ je pəti nal-de. Adi-de kɔ ngay nim, taa rai-de majal ki əti ɓəl nim tɔ. ³⁸ Di je ka kin əi di je ki maji ngay, nə ke ə di je ki dɔnangi ti ne ooi-de tə di je ki ndade goto be. Adi toi tə di je ki rɔ tuwə-de ɓe ləde be adi njiyɛi ki dilə lo je, ki dɔ mbal je, awi ki bole mbal ti je, ki bole ɓe ti je.

³⁹ Əi je pəti Luwə ma naji ləde maji ki takul kadi-me ləde, nə ke ə, ingəi nɛ je ki Luwə un-n mindine adi-de kin al ɓəy. ⁴⁰ Təki rɔjeti, Luwə ində dɔ nɛ madi ki maji tɔi dana ki mbata ləje. E be ə, lo kadi Luwə təl-de ki kasi-naa bərəre ti ki kanji je kəte goto.

12

Kuwə tɔgi ba me ngɔdi ti

¹ J-əi je ka, təki njé ma naji dɔ kadi-me ti ləje gəi gidije wuki ka kin ə, adi ji mbati nɛ je pəti ki a ɔgi-je kɔti kəte. Ki bo tɔi adi ji mbati majal ki isi ɓindi je ɓindi ɓindi kin. Adi j-ayi-naa ngɔdi ki kuwə tɔgi ba me na-naa kay ngɔdi ti ki to nɔ je ti kin. ² Adi j-uri kəmje dɔ Jəju ti, ki e nje kində gin kadi-me ləje, taa e nje ra-e kadi asi-naa bərəre tɔ kin. NDigi kadi oy dɔ kagi-dəsi ti ki kanji kadi tur go rɔsɔl ki ko koy je ki be kin a re-n. Təki rɔjeti, oo rənəl ki a ingə kəte. Be ə, ngɔsine kin isi dɔ ji kɔ Luwə ti ki isi dɔ kimbər ngar ti ləne.

³ Oyo, adi mesi ole dɔ Jəju ti, ki di je ki njé ra majal je adi-e kɔ ki əti ɓəl, nə oo tə nɛ ki kare. Jəju ra be mba kadi iyəi rɔsi adi me tuji je taai tɔgisi al. ⁴ Me rɔ ti ləsi ki isi rɔi ki majal ki ra, uwəi tɔgisi ba me rɔ

ti biti adi tee koy dāsi ti al ɓəy. ⁵ Mesi oi dā ta kōji ti ki Luwə adi səsi ki to me makitibi je ti ki ay njay, tə ta kōji ki baw ngon adi ngonne ki ə nə:

«NGonm, oti kadi ikidi kində kōji ki Luwə isi ində-i ɔji, Ningə, loki kəl səi ə, adi ɔr tōgi al.

⁶ Dəw ki Luwə ndige, a ɔje ne je ki ra majal ade oo ki kində kōji,

Ningə dije pəti ki Luwə gər-de tə ngane je, Ində-de ki ndəy tō[☆].»

⁷ E ki mba kadi kəmsi tee dā ne ra je ti ki majal ki isi rai, ə isi ingəi kō. Luwə ra səsi tə ngane je be. Tado e ne ki go rəbe ti kadi baw ngon ɔji ngonne ne je ki majal ki isi ra. ⁸ Luwə isi ində nganne je pəti ɔji-de, re ində səsi ɔji səsi al ningə, ɔji kadi səi nganne je ki rəjeti al, nə səi ngan lə dəw ki rangi yo. ⁹ Adi meje ole dā bawje je ki go darə ti ki dənangi ti ne, ki indəi-je ɔji-je, ə j-isi təli rəje go ta ti je ləde mbata kində ki indəi-je ɔji-je. Be ə, maji kadi ji təli rəje go Bawje ki dərə ti ki itə bawje je ki dənangi ti ɓəy, mba kadi j-ingəi kaji. ¹⁰ Bawje je indəi-je ɔji-je ki mbata ngon dəkagilo ki ndikiri ba par, ki go koo ti ki oi maji ta kəmde ti. Nə Luwə ində-je ɔji-je ki mbata maji ləje ki rəjeti. Ge kadi ji təli dije ki ayi njay tə e be tō. ¹¹ Təki rəjeti, taji-naa ti ne, kində kōji a adi dəw rənəl al, a re ki me tujji yo. Nə me ndə je ki rangi ti, njé je ki njé təl rəde go ti, a təli dije ki nje ra ne ki dana nim, dije ki nje kisi ki lapiya nim tō.

¹² E be ə, maji kadi imbati kadi səi dije ki njé tōgi goto je, ə kadi təli dije ki nje tōgi je. ¹³ Maji kadi uni go rəbi ki a njururu, mba kadi njé məti je tōi dā rəbi ti al, nə kadi ingəi rə nga.

☆ 12:6 Tər ta je 3.11-12

Kisi ki dɔ ta ki maji lə nje kadi-me

14 Maji kadi indəi tɔgi dɔ rɔsi ti mba kadi isi ki lapiya ki dije pəti. Ningə kadi kisi ki dɔ ta ləsi e me ne ra ti ki ay njay. Re injiyəi me ne ra ti ki ay njay al ə, dəw madi ki a oo Luwə goto. 15 Indəi kəm-kədi dɔ rɔsi ti, kadi dəw madi dansi ti tu gidine adi me-maji lə Luwə kin al. Kadi dəw madi kare dansi ti təl to tə kagi ki ati ki mane majal, ki a tɔgi ningə, a tuji dije ngay ki manne ki majal kin be al. 16 Kadi dəw madi kare dansi ti e nje ra kaya al. Taa kadi dəw madi kare dansi ti e nje kidi ne je ki kər kində ta dangi mbata Luwə al. Oti kadi irai tə Esuwa ki, un ke ngon ki ngatɔgi ləne ndogi-n ne kuso ki nja kare par kin al. 17 Igəri bəti kadi-me ndɔ je ti ki rangi go ne ti ki ra kin, ge kadi n-ingə njangi dɔ ji bawne ti, nə loe goto. Esuwa sa rəbi ki man nɔ kəmne ti mba kadi n-aw ki bawne kadi yəti kɔji ta ra ləne, nə loe goto.

18 Irəi bəsi kadi ne madi ti ki dəw asi kədi, tə mbal Sinay ki tinge to tə por ki ɔ bilim bilim, ə se kil ndi ki ndul kururu, ə se lo ki ndul, ə se nəl ki ilə ki tɔgine, 19 ə se ndu təbi, ə se ndu ta madi, al. Loki *Isirayəl je ooi dɔ ndu kin ningə, dəji kadi n-ooi ta ki rangi kare dɔ made ti gogi al ngata. 20 Təki rɔjeti, tɔgi Isirayəl je asi kadi rai go ndu-kun ti ki Luwə adi-de ə nə: «Dəw ki ra ra, dəw ə se da, ki ɔdi mbal ə, a tiləi-e ki gaji mbal təli-e», kin al. 21 Ne ki oi əti bəl ngay adi *Moji ə nə: «Bəl ra-m ngay adi m-dadi».

22 Nə səi irəi ba, irəi bəsi ki rɔ mbal *Siyɔ ti, taa ki rɔ be bo ti lə Luwə ki nje kisi kəm ba ti. E Jorijaləm ki dərə ti, loki malayka je dibi bay bay isi rai rənəl ti.

²³ Səi irəi bəsi ki lo kaw-naa ti lə njé je ki toi tə ngan je ki ngatəgi je lə Luwə, ki tədə e ki ndangi me dərə ti. Səi irəi bəsi ki rə Luwə ti ki nje gangi ta də dije ti pəti. Taa irəi ki rə dije ti ki njé ra ne ki dana ki ndə ki kəte oyi, ki təli asi-naa bərəre təkɪ Luwə ge. ²⁴ Səi irəi bəsi ki rə Jəju ti ki buki məsine mba kadi təl-n je ki kay njay ti. E nje ka mbə dije ti ki Luwə ki mbata kilə mindi ki sigi ki Luwə ilə səje. Nɪngə məse ki buki ka kin əl ta ki təgine itə yə Abəl.

²⁵ ɪndəi kəm-kədi də rəsi ti, Oti kadi imbati koo də ta lə nje kəl səsi ta! Isirayəl je ki dəkagilo ti ki kəte, mbati koo də ta lə Moji ki nje kəl-de ta dənangi ti ne, kində kəji nal-de al. Nɪngə j-əi je, Luwə ki isi me dərə ti nu ə isi əl-je ta. Re ji təli gidije ta ta ti lie ə, kində kəji a ədi-je kədi ki rəjeti! ²⁶ Luwə ki dəkagilo ti ki kəte ndue yəki dənangi ka kin ə, un ndune dəkagilo ti ki bəne bəy ə nə: «Nja kare bəy ma yəki dənangi bəy, nə ke ə, a e dənangi par al, dərə ka ma yəke tə» ²⁷ Ku ta ki ə nə: «Nja kare bəy» kin əji kadi ne je ki Luwə ində-de kin a tuji-de pəti kə mba kadi gotoi. Nɪngə ne je ki dum tuji par ə a nayi.

²⁸ Nɪngə j-əi je, kəbe ki j-ɪngəi e kəbe ki dəw ki a asi tuwə-je me ti goto, ə adi ji rai oyo Luwə, ə ji rai kilə j-adi-e ki go rəbi ti ki nəl-e, ki təji ki kilə dəe ti ki bəl. ²⁹ Təkɪ rəjeti, Luwə ləje e por ki nje ro ne je.

13

Kilə dɪngəm me naa ti ki dangi dangi

¹ Maji kadi inayi ki lo ndigi-naa ti ki yo je ki ne je tə ngakonaa je be. ² Adi mesi oy də kuwə mba je ki rəsi ti al. Tadə njé ki madi je, lo kuwə mba je ti kin ə,

☆ 12:26 Aje 2.6

uwəi malayka je ki rəde ti kanji kadi gəri go[☆]. ³ Adi mesi ole də dije ti ki toi kəy dangay ti, tə ne ki səi je wa ka, səi dangay je naa ti səde be tə. Adi mesi ole də njé je ti ki dije adi-de kə, tə ne ki səi je wa ə dije isi rai səsi majal be.

⁴ Maji kadi taa-naa ingə koji ki kilə də ti rə dije pəti. Ningə kadi njé taa-naa je, dɪngəm ki dənə ngəmi rəde mbata lə naa. Tadə Luwə a gangi ta də njé ra kaya je ti ki njé kuwə marim ti. ⁵ Me kisi ki də ta ti ləsi, oti kadi irai ta la ki al də maji. Irai rənəl də ne ti ki awi jisi ti. Tadə Luwə wa, ə nə:

«Jagi, m-a m-iyə-i kə al ratata[☆].»

⁶ E be ə, j-a j-asi kadi j-əli ta ki me ki ti kati j-əi nə:

«Babe e nje ra səm,

Nə ki a ra-m bəl goto,

Nə ki dəw a ra səm goto[☆]!»

⁷ Adi mesi ole də njé kər nəsi ti je ki əli səsi ta lə Luwə kəte. Inayi ki lo mər ta də ji kiside ki dəde taa ti biti koyde ti, ə indaji kadi-me ləde. ⁸ Jəju Kirisi a yəti al ratata, isi lo kisine ti, dəkagilo ti ki kəte ti nu nim, dəkagilo ti ki bone ti nim, taa dəkagilo je ti ki a re nim tə. ⁹ Oti kadi ne ndo je ki mba ki dangi dangi ədi səsi adi itəi də rəbi ti ki maji. Nə ki a maji, e kadi me-maji lə Luwə ə ilə dɪngəm mesi ti bi e ndu-kun je ki əji də ne kuso, ki a ilə dɪngəm mesi ti al kin al. Tadə ndu-kun je kin, njé je ki isi njiyəi go ti, ne ki ra səde maji me ti noq goto.

¹⁰ *NJé kijə ne məsi kadi-kare je ki rai kilə me kəy ti lə Luwə ki rai ki kibi, awi ki təgi kadi usoi ne ki e ki kilə də dɪngiri lo kadi-kare ti ləje kin al. ¹¹ Təki rəjeti,

☆ **13:2** Kilə ngirə ne je 18.1-8; 19.1-3 ☆ **13:5** Dətərənom 31.6, 8; Jojuwe 1.5 ☆ **13:6** Pa je 118.6

ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, re ki məsi da je lo ti ki ay njay itə ndəge je, mba kadi adi kadi-kare kiyə go majal lə dije kə. Nə darə nin da je e ki kilə por də ti gidi be ti. ¹² Be ə, Jəju ka, oy gidi be bo Jorijaləm ti, mba kadi bər-n majal lə dije kə ki məsine☆. ¹³ Adi j-awi j-ingəi-e gidi be ti, ə adi ji ndigi kadi dije kidi-je tə e be. ¹⁴ Tado dənangi ti ne j-awi ki be ləje ki kadi j-isi ti ratata al. Be ə, j-isi sangi kadi j-ingə e ki a re lo ti ti. ¹⁵ Ki rəbi lə Jəju Kirisi, adi j-iləi təji də Luwə ti ki dəkagilo je pəti, tə ne məsi be, adi e kadi-kare pa je ki tēi taje ti, ə gəri-e kadi e Bəbe. ¹⁶ Adi mesi ole də ra ne je ki maji ti taa taa, ə maji kadi ikayi ne maji je ləsi ki madisi je tə. Tado kadi-kare je ki be kin ə, maji ta kəm Luwə ti.

¹⁷ Maji kadi itəli rəsi go njé kər nōsi je ti, ə iləi dəsi gin tōgi ti ləde. İsi indəi kənde gosi ti ki dəkagilo je pəti, tado Luwə a dəji-de kadi əji-e go kində ki isi indəi kənde gosi ti kin kade oo. Be ə, re itəli rəsi gode ti ningə, a rai kilə ləde ki rənəl. Re e be al ə, a rai kilə ləde ki ɓa ta, adi ne ki a ra səsi maji me ti nōo goto.

¹⁸ Əli ta ki Luwə ki mbata ləje. Ji gər ay njay kadi meje uwə-je ki ta də ne madi ti al. Təki rəjeti, ndigi ləje e kadi pa njiyəje maji ki dəkagilo je pəti. ¹⁹ M-dəji səsi ki ngəmem ba pəti kadi əli ta ki Luwə ki mba kadi m-təl m-re dansi ti gogi kalangi ba.

Kuwə ji-naa

²⁰ Luwə ki nje kadi lapiya, adi Jəju Kirisi j taa dan njé koy je ti ki go rəbi məsi kilə mindi ki a to ratata. Kirisi ki e Bəbe ləje, e ki e nje kul ba ti je ki bo. ²¹ Kadi Luwə ka kin ra adi asi rai kilə ki maji par par, mba

☆ 13:12 Jə 19.17, 20

kadi irai ndigi lie. Kadi ində kilə ra ki nəl-e meje ti ki takul Jəju Kirisi. Ningə kadi dije piti-e ki dəkagilo je, ki dəkagilo je! *Amen!

²² NGakom je, m-dəji səsi kadi itaai ta kilə dingəm me naa ti kin ki kisi dɔ ti. Təki rəjeti, makitibi ləm ki m-ndangi m-ilə-n m-adi səsi wa ka, ngal ngay al tɔ.

²³ M-ge kadi m-əl səsi madi igəri təki ngokɔ je ki me kadi-me ti Timote tɛɛ kəy dangay ti[☆]. Re re kalangi ingə-m ə, m-a m-aw sie naa ti kadi m-o səsi.

²⁴ Irai lapiya njé kər nɔsi je, ki njé kaw-naa je pəti. *Njé kaw-naa je ki dɔnangi Itali ti ka uwəi jisi tɔ.

²⁵ Kadi me-maji lə Luwə e səsi naa ti pəti.

[☆] **13:23** Knjk 16.1

KĒLƏ-MĪNDĪ KĪ SĪĞĪ

New Testament in Bedjond (CD:bjv:Bedjond)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bedjond

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Bedjond

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
a4f34a03-c89e-55e0-bc3f-22f7829df823